

A VARÁZSTÜKÖR

DANILO KIŠ

A történet ezúttal nem „in medias res”, mindjárt a sűrejénél kezdődik, hanem fokozatosan bontogatja szárnyait, akár az alkonyat az erdőn. Ez az erdő pedig sűrű tölgyfaerdő, olyan gubancos, hogy a lemenő nap fénye csak itt-ott, valamely megrezzenő levél szeszélye szerint tör utat magának egy pillanatra, vérfoltként elcseppen az avaron, majd mindjárt el is lenyészik. A kislány nem veszi észre, amint hogy azt sem, hogy vége a napnak, lassan-lassan bealkonyul. Mással van elfoglalva: egy mókus nyaktörő ugrását követi tekintetével, az állat hosszú farka kúszik fölfelé a fatörzsön, de olyan fürgén, hogy olybá tűnik, mintha két egyformán mozgékony és gyors, de lényegében mégis két különböző erdőlakó versenyezne egymással: az elsőnek, az igazi mókusnak sima, vörös bundája, embernek pedig, amelyik szorosan a nyomában csörtet, hosszabb és világosabb szőre van. Nem ikrek (gondolja alkalmasint a kislány), ámde egyazon apától és egyazon anyától való édestestvérek. Csakúgy, mint ők hárman, Hanna, Miriam és Berta (azaz jómaga), ők is egyazon apától és anyától születtek, hasonlítanak is egymásra, mégis különböznek. Hannának és Miriamnak, például, fekete a haja, mint a szurok; neki, Bertának, viszont vörös, lángvörös haja van, varkocsba fonva, amely majdnem olyan, mint a mókusfarkok. Így morfondírozik magában a kislány, miközben az esthomályba boruló erdőben továbblépked a nedves avaron. Azután, mint az álomban, hosszú nyakú gombákba, egész gombatelepbe botlik, amelyről pontosan tudja, noha senki sem mondta neki, hogy mérges: riasztó kinézése árulkodik róla. (A kislány nem téved, a kislánynak igaz van: az *Ithyphalus Impudicus* nevű mérges gombáról van szó, amit ő nem tud, nem volna szabad tudnia.) Lakktopánjával rugdossa és mintegy dühödten tördösi őket. Cipellői, mi csak, nem is sárosak, mert valóságos levélszőnyegen halad; egyedül a fényes lakk homá-

lyosodott el kissé, ahhoz hasonlatosan, mint amikor almára vagy tükröre lehel az ember. Erről jut eszébe, a zsebéből előkotor egy kis kerek tükröt, az apja vette neki egy cigánytól a szegedi vásáron. (Fiatal, bajszos, féllábára sánta cigánylegény, az állkapcája tele volt arany fogakkal, s nézüstöket árult. Ez volt az egyetlen tükre. Rimámkodott az uraságnak, vegye meg „a lelke üdvösségéért”, oicsón. Aznap még semmit sem árult, oszt beteg a gyereke, már csak háltni jár belé a lélek . . . „Eh, cigánykodás.”)

A kislány az arcához emeli a tükröt, egy pillanatig semmit sem lát benne. De csak egy pillanatig.

Az a dűlőút, amely ha nyugatnak tart az ember, bevisz Makóra (sőt, enyhe ívben letérve róla északkeletnek, akár Pestre is), az évnék ebben a szakában könnyen járható, még nem jött el az árvizek ideje, a Maros még nem jöntött ki. Közvetlenül Arad határában kezdődik — a téglagyárnál egyszeribe vége szakad a makadám-nak, s onnan már nyáron poros, télen — ha nincs éppen víz alatt — gidres-gödrös, kátyús földút vezet tovább. A port azonban az eső is sánga, csirizes sárrá változtatja, ragad is — hogyan ragadna — a kerekekre, küllőkre, s a lovak patái úgy merülnek el benne, mint a térszátban. Még a könnyű csézák és alispán úrék fekete homokfutója után is mély nyomok maradnak a sárban, hát még ez után a házilag összeeszkábált, nehéz szekér után, amelybe két lomha nagy ló van fogva.

Az ernyőtlen bakon negyven év körüli úr ül, a fáradtságtól leragadó szemhéjai nagy, fekete szemeket takarnak. A fején kopottas, merev karimájú kalap. A gyepelt, szarvasbőr kesztyűbe bújtatott nagy markába fogva mindkét szárát, félkézzel, lazán tartja, lát-szik, tapasztalt hajtó. A másik kezében vadonatúj, rézveretű, vékony bőrfonatos, amolyan kivagyiskodó, bambusznyelű ostort szorongat. A fonatot záró piros bojtól számítva már egészen használható ostor, amely úgy süvít, mint az istennyele.

Tulajdonosa eddigelé csak egyetlenegyszer használta, mégpedig Arad utolsó házainál, ott, ahol a makadám földútban folytatódik. Azazhogy, az igazság kedvéért szólván, kétszer: először a bolt előtt, csak úgy kedvtelésből, próbaképpen, ahogy a vadászfegyvert mustrálja az ember, amikor először veszi kézbe. Amikor tehát a vevő vállhoz szorítja, a fejét félrebillenti, a bal szemével hunyorít, a jobbal pedig célba veszi a kakukkmadarat, amely éppen kísétált a faliorából, majd amikor célba vette, azt mondja „puff, puff”, le-

engedi a puskát, lenyitja a két csövet, beléjük kukucskál, szemügyre veszi a faragványos puskatust (futásában megtorpant szarvast ábrázol), megsaccolja a fegyver súlyát, miközben a kakukk már el is tűnt a kétszárnyú ajtócska mögött, amelyre zöld levél közt piros rózsák voltak pingálva, úgy eltűnt, mintha darabokra tépte volna az apró sörét, amikor a vadász ráduplázott (puff-puff), mivelhogy pontosan a kellő pillanatban egy gondolattal előbb lőtt, mint ahogy a madár a rózsahímes ajtó mögött keresett volna menedéket alig-alig érkezvén arra is, hogy hármat kakukkoljon. Igen, az óramutató pontosan három órát jelez, Rózenberg aradi szatócs az imént nyitott, s a mi vevőnk, vagy csak vevőjelöltünk, volt az első, aki a boltjába lépett aznap délután.

Letette tehát (hisszük, nem minden sajnálkozás nélkül) a puskát, és a sarokban álló kötegből, a többi öt-hat, hasonló hosszúságú és áru ostor közül kihalászott egyet. Két kézre kapta a bambusznád nyelet, és erőteljesen megsuhogtatta. A nád ropogva hajladozott, kétszer-háromszor ráhúzott vele a csizmája szárára, de még ez sem volt neki elég, hanem kiállt a bolt elé, az utcára, s mint valami hamisítatlan csikós, megforgatta és megsuhogtatta az ostort a feje fölött, majd egy pillanatban nagyot rántott a nyélen valahogy úgy, ahogy a horgász bevág, amikor jól megtermett kecsége vagy süllő akad a horogra, vagy ahogyan — váratlan veszélyhelyzetben — a gyeplőt rántják meg, amikor az erdő kellős közepén medve vagy két útonálló ugrik a kocsi elébe, az egyik mindjárt megragadja a ló zablóját, a másik meg kitépi a kocsis kezéből a gyeplőt, és a mellének szegezi a duplacsövűt; csattanás hallatszott, hangos, mint a puska lövés, vagy majdnem olyan, és többszörösen visszhangzott a néptelen utcán.

A boldog vevő másodszer, és utoljára, akkor használta új szerzeményét, amikor az aradi makadámról a hepehupás földútra tért. Ezúttal igazából, nem csak úgy a vakvilágnak. Ismét megforgatta az ostort, és elcsattintotta a lovak feje fölött. Valdemár és Krisztina, mert erre a névre hallgatott a két pariipa, egyszeribe felébredt letargiájából, és ormótlan nehézkességét meghazudtolva nekiirramodott a sártengernek a kocsikasban ülő két kislány legnagyobb örömére. Sikítózva kapaszkodtak össze, mintha félnének, pedig jószerevével élvezték ezt a veszett vágatát.

Az uraságon (ezt ne tévesszük szem elől csupán az imént vásárolt, új ostor miatt) angol tweedből készült öltöny feszült, amelyet szintén angol tweedből, de más mintázatú szövetből szabott felöltő

takart. Minden arra vall, ha csak a benyomás nem csalóka, hogy utasunk, a fáradtság látható jelei ellenére, tökéletesen elégedett nem csupán az új ostor miatt (ugyan, csekélység), hanem kétségkívül, a jól végzett munka miatt is. Mert (drága uram!) nem kis dolog, bizony, nem kis dolog beíratni lányainkat a *gimnáziumba*, „a jobb házból való” gyerekek közé, mint mondani szokás. Igen, kellett hozzá némi protekció, meg egy csinos kis összeg, szóval, egy kis ajándék... No de, hála a Jehovának, ezt most szerencsésen elgereblyéztük. Hanna és Miriam — az egyik tizennégy, a másik tizenhárom éves — Goldberg asszonynál fog lakni Aradon, mégpedig Goldberg asszonyság annyira szigorú erkölcsű perszóna, hogy férjhez sem ment, pártában maradt egész életében, pedig őszintén szólva nem volt sem olyan szegény, sem olyan — ha szabad így mondani — *ellenszenves*, hogy ne jutott volna neki is egy becsületes zsidó, aki boldoggá teszi. Alighanem ezen morfondírozik Brenner úr (mert így hívják) csészautánzatának bakján rázódva és nagyokat huppanva, amikor a kerék valami keményebb rögre fut. Hosszú az út még Szögedéig, legalább két-három óra, de hát neki nem sietős. Az ostort egyetlenegyszer sem használta többé, sem a gyepőlőszárat meg nem feszítette. A lovak ismerik az utat, ugyanezzel a csészával (nevezzük így) sokszor megjárták már, mivelhogy Brenner úr, üzleti ügyben, legalább havonta egyszer elszekerezett Aradra (de Makóra, Temesvára, Kecskemétre, Szabadkára, Újvidékre, Szolnokra, sőt Pestre is). A kocsit tehát rábízza lovai ösztönére, magát pedig átadja gondolatainak. Hogy halála napján merre járnak egy közép-európai zsidó kereskedő gondolatai, azt csak találgathatjuk. Amint-hogy csupán homályos sejtelmünk lehetnek arról is, hogy ugyan miről töprenghet vagy álmodozhat egy közép-európai zsidó kereskedő (tizenhárom, illetve tizennégy esztendő) lánya a gimnáziumba való beíratkozásának és a nagyvilággal, egy más világgal — a *más-világgal* — való találkozásának napján.

Hogy Goldberg néni, anyaaági távoli rokonuk, nem nyerte meg tetszésüket, ahhoz nem fér semmi kétség. Nemcsak azért, mert az orra alatt fejlett szőrzet díszlett („bajusza van”, sugdosta Hanna a nővére füllébe), hanem azért is, mert az első pillanattól kezdve szigorúnak mutatkozott. Egyébként úgy és olyan módon, hogy semmi értelme sem volt. Ma, az ebédnél, például, ráhajotta őket, hogy a kenyér bélével töröljék ki a tányért, amelyből lencsefőzeléket ettek! Hát még az a rengeteg tanács, mintha nem volnának már felnőtt nagylányok. Ez illik, az nem illik. Ez *hoch*, az nem *hoch*. És hiába

mesél édesanyám, hogy a néni „csupa szív asszony”, azazhogy, ha jobban belegondolunk, csak kisasszony, mert ha olyan „csupa szív” (sugdossa Hanna a nővére fülébe), akkor mért nem ment férjhez, mért nem talált férjet magának, az majd kinyalná neki a sóletos tányért! Miriam szótlán egyetértésben, helyeslően pillog: szent igaz: Goldberg néni unalmas vénkisasszony! Ez az igazság. Ami pedig az iskolát illeti... Rendben van, a tanító néni szép, fiatal és kedves; olyan csipkés, tollas kalapköltemény volt a fején, amilyen nem lehet Szegeden látni, és a ruháját is biztosan Pestről, ha nem Bécsből hozatta. A gimnázium azonban, valljuk be, némi csalódást okozott. Kívülről, hagyján, olyan, amilyen kell is, hogy legyen: nagy, sárga épület, új tetővel és körös-körül kerttel. De belülről... A padok (mert megmutatták nekik az osztálytermet is, ahová járnı fognak) éppolyanok, mint Szegeden, esetleg egypár centivel magasabbak, a jó fene tudja, de éppen sötétek, sötétzöldek, tintapacásak, s ugyanígy össze vannak firkálva, lkaristolva, mint odahaza: nevek, ábrák, képleték — kitörölhetetlenül. S a tábla is csakolyan, inkább fekete, mint sötétzöld (amilyen valaha volt), és ütött-kopott az is. A piros vonalak, amelyek valamikor a tábla kockás hálózatát alkották, csak a széleken látszanak, ott is alig. A katedra közönséges kék csomagolópapírral volt bevonva, amelyet rajzszőgekkel erősítettek az asztal lapjához. A magas ablakokat rácsok borították, akár a regénybeli kolostorokon. Nesze neked Leánygimnázium!

Semmi sem maradt tehát abból az önfeledt csivitelésből, visongásból, amellyel kora reggel, még pirkadat előtt, útnak eredtek. Abból az örömből, amely az élet nagy fordulópontjain eltölti a gyermeki lelket. Ami megmaradt bennük, már csak valami fojtott és jól titkolt bánat volt, amelyet ki-ki megtartott magának. Szégyellték bevallani egymásnak azt a csalódást, amely váratlanul, jóvátehetetlenül, az örömteli lelkesedésben töltött sok-sok nap után ma érte őket, amikor reggel még torkukban dobogott a szívük izgalomukban, mert végre eljött *az a nap*.

Meleg takaróba bugyolálva és alvást színlelve ültek így a felhúzott ernyő alatt, s mindketten a saját gondolataikkal voltak elfoglalva. A tölgyesben zúgott a szél. Időnként, édesapjuk vállá mellett, lopva fölpillantottak a lombsátorra, amely alatt, mintegy alagútban, futott tova a kocsi. A szél néha-néha levelet sodort be a bőrülésre, s ott, egérszerű, könnyed kaparászás kíséretében, megült.

Meg eztán mit mondanak anyjuknak — motoszkált a fejükben minden bizonynal ez is —, miként titkolják el, hogy bizony meg-

csappant a lelkesedésük? Igazán nem okozhatnak csalódást az édes anyjuknak, aki könnyes szemmel kísérte ki őket ma reggel, mintha esküvőre vagy — isten bocsá' — a halálba mennének... Ah, azt nem, a viláért sem! Nem mondják meg, hogy csalódást keltett a tábla, csalódást keltettek a padok. Ugyan, gyerekség, s csak fájdalmat okozna a mamának. De ami Fräulein Goldberget illeti, nos, az egészen más eset! Létezik az, hogy egész iskolaévben kénytelenek legyenek kenyérbéllel „kinyalni” a tányért? Hát van ennek értelme? Rendben van, a szobájuk „olyan, mint a skatulya”, az ágy kényelmesen széles, a lepedők kikeményítve, a tollnemű puha és meleg, az ablak virágoskertre és orgonasövényre néz, mindez szép és jó, de hát az ő jó anyukájuk nem kérhették meg Goldberg kisasszonyt egy udvarias hangú, szép levélben, hogy lehetőleg mellőzze „nevelőműszereit”? Igen, a szobában, az asztalon friss nőszírom pompázott a vázában, a függönyök zörgősek, mint a papír, és felhérék, mint a hó, mindez rendjén is volna, a rózsaszín csempés fürdőszoba is, a monogramos törülközők is, H mint Hanna, M mint Miriam, de... Nem, ezt nem mondhatják meg anyjuknak, mert fél éve már, hogy esténként, elalvás előtt másról sem, csak Aradról, a gimnáziumról folyik a szó, ezek után tehát szentségtörés és gyerekes dolog volna bármiféle tanújelét adni közömbösségnek, hálátlanságnak.

Odakint még világos van, bár a nap éppen lemenőben. Ezt, a bakon, mint valami trónon ülve, egyedül Brenner úr látja, s lehet, hogy erről — mivel Brenner úr kedveli a poézist, a kereskedőszakma nem fosztotta meg egészen a szépérezékétől — eszébe jut az a néhány verssor a lenyugvó napról, mely „mint kiűzött király országa széléről, visszapillant... a föld pereméről...”, s mire szeme elér a túlsó határra, leesik fejéről véres koronája”.

S Brenner úr, elgondolkozva, egy szivart vett elő a belső zsebéből.

Az erdőben bókászó kislány ebben a pillanatban, még hozzá ugyanebben a pillanatban veszi elő zsebéből a gyöngyház borítású kerek kis tükröt, s az arca elé tartja. Legelőször a saját szeplős orrocskáját látja meg benne, azután a szemét és mókusfarokra emlékeztető, vörös hajfonatát. Akkor az arca lassan, fokozatosan eltűnik úgy, hogy előbb a szeplők, utána az orra, végül a szeme vált át. A tükrő bepárasodott leheletétől, mint amikor hamvat fog a zöld alma. Ő azonban változatlanul az arca előtt tartja a tükröt, mert most erdőt és szélben rebbenő tölgyfaleveleket lát benne

A bokorból madár röppen fel, hirtelen fölcsapódva, hangtalanul; a tölgyfa törzsén egy rozsdá- és hervadtfelevél-színű, pirinyó lepke vész el; szarvas torpan meg futásában, megkövülten és mintegy csodálkozva, hogy már a következő pillanatban széleseben elíramodjon korhadt ág hull alá a fáról; pókhaló lebben, benne harmatcsepp, amelyben vérvörösen törik meg a napsugár. A leeső toboz nesztelenül ért földet, az ág roppanás nélkül tört le, mintha hamuból volna.

A kislány egészen közel emeli a tükröt a szeméhez, mintha rövidlátó volna (mint Hanna nővére, aki szemüveget visel). A közvetlenül a háta mögött, azaz a tükörkép mögött — mert ömögötte igazán nincs senmiféle országot — kátyús dűlőutat lát, amelyen szekér halad. A bakon az édesapja ül. Éppen szivart vesz elő a zsebéből, majd, az ostort egy pillanatra letéve, rágyújt. A gyufát most nagy ívben pöccinti a sárba. Ekkor hirtelen megfeszíti a gyepelőszárat. A szemében rémület... Két ember ugrik fel a kocsira.

A kislány felsikoltott álmában, majd kezében a gyöngyház borítású kis tükörrel, amelyet egész éjszaka a párna alatt, izzadt markában szorongatott, fölült az ágyban. Brennerné, aki az éjszaka kivételesen egy szobában aludt a gyerekekkel — a három kislány különben a szülőké mellett levő gyermekszobában hál —, felriad álmából, felugrik, s álomittasan keresi a gyertyát. Berta eszelősen ordít. Ez már nem emberi, állati üvöltés, vérfagyasztó. Ledöntve a gyertyatartót Brennerné a lányához fut, mellére szorítja a fejét, de egy szó sem jön ki a száján, egy hangot nem tud kinyögni, nem is tudja, mi történik, fojtogatják, ölik a gyermekét, vagy mi van.

Ez az ordítózás, szaggatott sikoltozás borzalmas sejtelemmel tölti el, a lányai nevét hallja, meg azokat a vérfagyasztó sikolyokat: „Ne! Ne! Neee!”

Az éjjeliszekrény mellett végre-valahára megtalálja a gyertya tartót, majd alig-alig engedelmeskedő, reszkető kézzel gyufát gyújt. A kislány torkaszakadtából ordít, s elborzadva mered a markában tartott tükörbe. Brennerné megkísérli kitépni kezéből, de a lány emberfeletti erővel, mintegy halálos görcsben szorítja. Brennerné, magasra emelve a reszketeg gyertyalángot, leül az ágy szélére. A homályos fényben egy másodpernyi időre, egyetlen futó másodpercre, megpillantja a tükörben legkisebbik lánya elborzadt szemét. (Hacsak nem a saját elborzadt tekintetével találkozott.) Akkor a szekrényhez rohant. Kristálynemű csilingelése hallatszik. Majd üvegcsörömpölés. Összetört valami.

Brennenné üvegcsével a kezében, ecet, kölnivíz vagy repülő só lehet benne, visszatér. A kislány az ágyban ül, teste görcsösen rángatózik, szeme a semmibe réved. Mellette, a padlón, a tükrő, összetörve. A kislány váratlanul az édesanyjára emeli tekintetét, úgy néz rá, mintha először látná életében.

„Mindannyian meghaltak”, mondja idegenszerű, kongó hangon.

Benedek Márton bíró uram meggyújtotta az éjjeliszekevényen álló gyertyát, s az órára nézett: tizenegy múlt. Az udvaron veszekedettten ugat a kutya, hallani, ahogy rángatja a láncot, az pedig hogy csúszik a kifeszített dróton. Valaki ököllel, hevesen, dörömböl az ajtón. Benedek uram felölti háziköntösét, és ahogy van, a fölére lógó bojtos hálósapkában, kicsoszog. Amikor magasra emeli a gyertyát, megismeri Brennennét, amint kislányával a karján ott áll, a kapuban. A gyereket fojtott zokogás rázza. Brennenné nem tud szóhoz jutni, erre aztán a bíró kelletlenül bebocsátja az előszobába.

A kutya hártborzongató, állati hangokat hallatva, mely inkább öregember nyüsztítésére, semmint gyereksírásra emlékeztet, változatlanul őrzöng. A halálsápadt Brennenné, ölében az állatian nyöszöngő gyerekekkel, zavarával küszködve, megkísérli előadni a bírónak jövetelük okát.

„Kegyelmed is látja, milyen állapotban van”, mondja alig hallhatóan.

„Látom hát”, válaszolja a bíró. „De azért, már megbocsásson, nem egészen értem a dolgot.”

A gyereklány most feléje fordult, s olyan tekintetet vetett rá, amilyennel bíró uram még életében nem találkozott.

„Ők mindannyian meghaltak”, mondja. S újból zokogásban tör ki. Teste görcsösen rángatózik.

Benedek uram kérdőn néz a gyermek anyjára.

„Azt mondja, hogy a zsebtükörben látta őket. Valamennyiüket — azt mondja — lemészárolták. Hiszen kegyelmed is látja, milyen állapotban van.”

„Még hogy zsebtükörben?” — kérdezi a bíró.

Hosszas meggyőzés következik. Benedek uram, mint afféle sokat tapasztalt ember, olyan tizenöt vagy teljes húsz esztendeje is talán, nem hisz a csodákban, egyedül a tudományban bízik. A kislány hisztériás vagy epilepsziás rohamot kapott, gondolja magában (de nem mondja ki). Mindössze annyit mond, hogy holnap reggel ajánlatos lenne orvoshoz vinni, mert hátha székrekedése van a gyerek-

nek. Most pediglen — hisz éjfélre jár — tessenek csak szépen hazamenni, minden rendben lesz úgyis. Amin a gyerek átesett, az valami *cauchemar* lehetett, mondja (franciásan ejtve a szót, tán azért, hogy — mint valami latinul elhangzott orvosi diagnózis — meggyőzőbben hasson; keserűsöt kell neki beadni (tessék parancsolni, az egész tégelyt megtarthatja), de Brennerné, kérem, csak nem gondolja, hogy most, éjnek évadján, kiszállok a csendőrökkel az erdőbe, hogy utánajárjak egy beteg kislány lidérces álmainak!? Aki, mondjuk, ha nem is *komoly* beteg, mindenesetre hagymázás állapotban leledzik. Mumpsza volt a gyereknek? Igen? Hát *szamárköhögése*? Na, látja . . . Megtörténhet, hogy *szamárköhögésről* van szó. Ez az első körtünet. Idegesség, a szervezet általános ingerlékenysége. Gyengeség. Mert amikor a test szenved, a lélek is megsínyli . . . S Benedek uram itt részletesen kifejtette a testi és lelki jelenségek összefüggéséről szóló elméletet, amiről, kétségkívül, Weiss doktortól halott egyet s mást, kártyázás közben. Hacsak nem olvasta valahol. Esetleg magában az *Aradi Naplóban*. (Ugyan, minden rendben lesz, kérem.)

A történet vége ugyane föntebb nevezett *Aradi Napló* 1858. évfolyamában található, melynek — minden kétséget kizáróan — Benedek uram is, Brenner úr is, rendszeres olvasója volt, ekképpen értesülvén eljegyzésekről, halálesetekről, erdőtüzekről és erdei útonállásokról, a tüzelőfa-, a bőr- és a gabonaárakról. (A lap, hivatalos közleményeken kívül, pásztorleveleket, mezőgazdasági tárgyú felvilágosító cikkeket, jogtanácsokat, valamint jelentéseket közölt a pesti lóversenyekről, a görögországi felkelésekről, a szerbiai palotaforradalmakról.) Ennek, a Ferenc József uralkodása korai szakaszából származó lapnak a hasábjain olvashatjuk bíró uram eskü alatt tett tanúvallomását is, amely különösen azért értékes, mert olyan embertől származik, aki — saját bevallása szerint — minden babonáságtól mentes, és nézeteiben a „pozitivizmus” felé hajlik.

„A látvány borzalmas volt” (nyilatkozta Benedek uram az *Aradi Napló*nak). „Csupán olvasóink iránti kíméletből nem részletezzük, hogy az áldozatok milyen állapotban voltak. Brenner úrnak, a szó szoros értelmében, késsel vagy baltaival, a fejét vették, a kislányok pedig . . .” Itt óvatos célzás következik arra, hogy a kislányokat szintén meggyilkolták, miután a két férfi erőszakot követett el rajtuk.

E borzalmas bűntett elkövetőinek kézrekerítése (az *Aradi Napló*

szerint) nem volt nehéz, mert a legfiatalabb lánytestvér világosan felismerte a gyilkosokat a tükörben. Az egyik bizonyos Fuchs, huszonnyolc éves kereskedősegéd, a másik valami Mészáros nevű munkakerülő volt. Tavaly mindketten Brenner úrnál voltak alkalmazásban. Fuchs boltjában tartóztatták le őket, s egy véres bankóköteget találtak náluk. „A bizonyítékok súlya alatt mindent bevallottak. Tettük leleplezésében Isten ujját látják, jelentették ki. S mindjárt papot kértek, hogy meggyónjanak.”

A nem mindennapi eseményről más európai lapok is tájékoztatták olvasóikat. Egyik-másik azonban bizonyos egészségtelen kétkedésnek adott kifejezést, ami a haladó polgárság köreiből inkább tért hódító pozitívizmusnak tudható be. A spiritiszta beállítottságú sajtó viszont — melynek befolyása szintén jelentős — úgy tárgyalta az esetet, mint amely még egy bizonyos az ember mágneses erejének. A hírneves Cardeck, a szóban forgó terület kétségtelen szaktekintélye is nyilatkozott az ügyről, az az ember, aki — állítólag — szövetségben állt a sötét mágia erőivel.

BORBÉLY János fordítása